

transparant

EDITORIAAL

Evangelie van de Familie voor mensen van vandaag

De thema's van de komende Synodes over het gezin weerspiegelen heel goed de pastorale bezorgdheid waarmee paus Franciscus de verkondiging van het Evangelie aan het gezin in de huidige wereld verlangt te behandelen. Ze maken deel uit van een werkroute in twee etappes: de eerste is de Buitengewone Algemene Vergadering van 2014, gericht op het preciseren van de *status quaestionis* (toestand van de kwestie) en het verzamelen van getuigenissen en voorstellen van de bisschoppen om het Evangelie voor het gezin op een geloofwaardige manier te verkondigen en te beleven; de tweede is de Gewone Algemene Vergadering van 2015, om operationele richtlijnen te zoeken voor de pastorale zorg voor de menselijke persoon en voor het gezin. Met een voorafgaande bevraging wilde de paus "breed en diep luisteren naar het leven van de Kerk en naar de meest dringende uitdagingen die haar worden gesteld".

"Niet veroordelen, maar perspectief bieden." Zo formuleerde bisschop Patrick Hoogmartens, referent voor gezinsspastoraal van de Belgische Bisschoppenconferentie, de opdracht van de Buitengewone Synode tijdens een studiedag over de enquêtes die einde 2013 in België werden gehouden rond huwelijk, geloof en gezin. Uit de resultaten bleek dat net als in andere westerse landen de opvattingen van Belgische katholieken op belangrijke punten sterk afwijken van de leer van de rooms-katholieke Kerk.

Het kader zelf waarin de normatieve regels worden gesteld, staat niet ter discussie. Maar er is inderdaad een kloof tussen leer en beleving en institutionele richtlijnen in de privésfeer worden door mensen van vandaag niet meer genomen. Er leven dus verwachtingen naar veranderingen in de ethische richtlijnen, bijvoorbeeld rond de huwelijksleer. Mensen van vandaag verwachten dat de Kerk spreekt met eerbied en respect voor het persoonlijk geweten. Veroordelende taal moet zoveel mogelijk uit de kerkelijke leer gehaald worden zodat een aantal zaken niet meer als overtreding beschouwd worden.

Naast hoop op verandering in de ethische richtlijnen, is er ook hoop op verandering in de pastorale houding. Natuurlijk kan niet altijd alles met barmhartigheid toegedekt worden. Maar alleen vasthouden aan regels is dodelijk. Gelukkig zijn er al veel pastores met

een milde blik. Met een houding van vergeving kunnen ze in onze maatschappij het verschil maken. Vergeving is een wezenlijk kenmerk voor christenen. Paus Franciscus gaf in februari bij de opening van de Bijzondere Consistorie ter voorbereiding van de Bijzondere Synode zelf aan: "We zijn geroepen om Gods schitterende plan met het gezin bekend te maken en om echtparen te helpen dit plan met vreugde in hun leven te beleven, terwijl wij ze, te midden van zoveel moeilijkheden, begeleiden met onze pastorale zorg die stevig, moedig en liefdevol is."

Het Instrumentum Laboris voor de Synode probeert al de antwoorden op de wereldwijde bevraging weer te geven en samen te vatten. De verscheidenheid in opvattingen blijkt heel groot en het document geeft soms de indruk al conclusies te trekken, nog voor de Synode begonnen is. Naargelang de leesbril zullen sommigen menen dat er geen ruimte is voor verandering. Anderen ontdekken in dezelfde tekst signalen en aanzetten om zaken te herdenken.

Trouw blijven aan de waarheid die van de openbaring komt, is een dynamisch proces dat niet afgesloten is. Volgens R. Bieringer is openbaring dialogaal. "Openbaring mag daarom niet herleid worden tot het meedelen van inhoud. Er is niet alleen deze doctrinele dimensie. Al degenen die in de communicatie betrokken zijn, stellen zich voor elkaar open, nodigen elkaar uit om elkaars leven te delen en verdiepen hun relatie."

We moeten over menselijke ervaringen het gesprek aangaan en de verhalen vertellen die er achter zitten. Zo benaderen we de werkelijkheid vanuit een ontwikkelingsperspectief en niet als een statisch gegeven. Je kan het vergelijken met een schoolreglement. Ofwel heb je een sterk regelgevend reglement, ofwel heb je een reglement dat ruimte laat voor de persoonlijke benadering en dat leerlingen beluistert en hen helpt groeien als mens en leert samenleven op school vanuit een christelijk opvoedingsproject.

Het IPB wil de reflectie over de thema's van de Synodes stimuleren. In het Forum van mei werd nagedacht over *Humanae Vitae* en het menselijk geweten. In het Forum van december zal met Roger Burggraave verder ingegaan worden op de Synode van oktober. We zijn blij dat de bisschoppen de resultaten van de bevraging ernstig namen en we roepen hen op om ervoor te zorgen dat ze op een duidelijke en waarachtige wijze worden ingebracht in Rome. Die inbreng wordt immers overgelaten aan het oordeel van de bisschoppen die deelnemen aan de Synode. Laten we daarom bidden voor "de nederigheid, de edelmoedige inzet en het vertrouwen op God van wie speciaal aan de Synode zullen bijdragen, opdat de Geest het collegiale werk en de uiteindelijke en beslissende onderscheiding van de Opvolger van Petrus zal verlichten". En laten we bidden dat de bijdrage van de aanwezige leken moedig en wijs mag zijn.

IPB-Transparant – Jaargang 17, nr. 4 – juli 2014
Driemaandelijks tijdschrift van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad
Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – Tel. 02/507 05 87 – Fax 02/507 05 09
E-mail ipb@interdio.be – Website www.ipbsite.be – Rek. BE94 7845 8328 8914 –
BIC: GKCCBEBB
Verantwoordelijke uitgever: Josian Caproens – Afgiftekantoor: Brussel 4

Josian Caproens, voorzitter

Gezinnen in meervoud

Op weg naar de Synode over het gezin

In Rome gaat in het najaar een Buitengewone Bisschoppensynode door over het gezin. In voorbereiding op deze Synode werd een bevraging gericht aan alle 140 Bisschoppenconferenties wereldwijd. In ons land kwamen iets meer dan 1500 antwoorden binnen, waaronder een groot aantal van groepen. Het totaal aantal respondenten wordt daardoor op 3000 geschat. Dat geeft aan dat heel wat gelovigen sterk betrokken zijn bij dit thema en graag hun mening wilden geven. De KU Leuven hield ook een eigen, meer kwantitatieve enquête over dezelfde onderwerpen.

Beide bevragingen tonen aan dat er op een aantal vlakken een kloof is tussen de leer van de Kerk en de praktijk in het concrete leven. Mensen stellen het ideaal van een trouwe, duurzame en vruchtbare liefdesrelatie niet in vraag maar wel de veroordelende manier waarop de Kerk omgaat met hen die er niet in slagen om dat ideaal waar te maken. Luid klonk ook het onbegrip voor het kerkelijk standpunt in verband met anticonceptie. En de meeste gelovigen vragen meer begrip en respect voor homoseksuele relaties.

IPB-Forum reflecteert over achtergrond van Humanae Vitae

Het IPB koos voor het Forum van 24 mei een van de onderwerpen uit de bevraging waar leer en praktijk zeer sterk uit elkaar liggen. Het reflecteerde over het thema 'openheid voor het leven' binnen het huwelijk. De leer van de Kerk hierover wordt in detail beschreven in de encycliek Humanae Vitae die in 1968 verscheen. Professor Johan De Tavernier ging echter een stap terug in de geschiedenis en schetste in zijn inleiding de wordingsgeschiedenis en de betekenis van het hoofdstuk over huwelijk en gezin in de pastorale constitutie Gaudium et Spes van het Tweede Vaticaans Concilie. Hij liet zien hoe twee verschillende visies over ethiek aanwezig waren bij de concilievaarders en hoe die ook daarna de kerkelijke leer blijven beïnvloeden. Er is aan de ene kant de overtuiging dat we als christenen een eigen, particuliere manier van ethisch handelen hebben en dat we geroepen zijn om daarvan in de wereld te getuigen. We kunnen deze benadering omschrijven als 'geloofsethiek'. De andere visie, gedragen door de meeste

concilievaarders, sluit aan bij het personalistische gedachtengoed van denkers als Renouvier, Mounier en Maritain en kan omschreven worden als 'autonome ethiek in christelijke context'. Volgens deze visie delen wij ons ethisch handelen met allen die streven naar echte menselijkheid. Daarbij is een goed gevormd geweten natuurlijk zeer belangrijk.

'Het geweten is de meest verborgen kern en het heiligdom van de mens waarin hij alleen is met God, wiens stem binnen in hem weerklinkt.' (Gaudium et Spes 16) Dat geweten heeft drie dimensies. Het spontane vermogen om goed en kwaad te onderscheiden is de gewetensaanleg. Daarnaast is er het rationeel oordeel dat volgt na een proces van wikken en wegen van informatie en argumenten die door anderen worden aangebracht. En tenslotte is er de toepassing van een algemeen oordeel in een concrete situatie.

Een ethiek gebaseerd op het geweten is typisch christelijk. De Grieks-Romeinse samenleving kende een eereethiek, waarbij roem en aanzien op de voorgrond stonden. Ook in onze tijd wordt gedrag vaak bepaald door competitie en wat anderen ervan denken. Niet ethisch handelen leidt dan tot gevoelens van schaamte omdat ik tekort schiet in de ogen van de ander. Een gewetensethiek daarentegen is gericht op de ander. Niet gewetensvol handelen is bron van schuldgevoelens omdat ik de ander tekort gedaan heb.

Onmiddellijk na het verschijnen van de encycliek Humanae Vitae schreven de Belgische bisschoppen een verklaring waarin ze stelden dat de encycliek met een geest van ontvankelijkheid moest gelezen worden maar dat geen geloofsgehoorzaamheid vereist is omdat het geen ex cathedra uitspraak is. In het verlengde van de personalistische visie die ze op het Concilie verdedigd hadden, vroegen de bisschoppen de gelovigen gewetensvol te handelen. Maar ondanks dit schrijven werd Humanae Vitae door velen als onaanvaardbaar beschouwd en werd het hun breekpunt met de kerkelijke leer en zelfs met de Kerk als zodanig.

Gewetensvorming

In de bevraging in voorbereiding op de Synode blijkt duidelijk dat de oudere generaties nog altijd zwaar tillen aan het verbod op contraceptiva terwijl de jongeren er ofwel geen weet van hebben of deze richtlijn als irrelevant beschouwen. In de huwelijksvoorbereiding wordt wel gesproken over verantwoord ouderschap maar daarbij gaat het dan over de mogelijkheid om de kinderen groot te brengen en een goede opvoeding te geven. Hoe koppels

aan geboorteregeling doen, wordt gezien als een persoonlijke keuze. Opdat die keuze niet enkel op subjectieve gronden zou berusten, is echter een gevormd geweten nodig.

De vorming van het geweten is een levenslang proces waarbij anderen een belangrijke rol spelen. Woorden wekken, voorbeelden trekken. Identificatiefiguren zijn oriënterend en bepalen in grote mate de ontwikkeling en groei van het persoonlijk geweten. Mensen die aansluiten bij acties zoals 'Dagen zonder vlees' of die investeren in milieuvriendelijk vervoer en hernieuwbare energie kunnen een voorbeeldfunctie hebben. Maar in onze samenleving durven of kunnen weinigen expliciteren van waaruit ze handelen. Gelovigen staan er niet bij stil of hebben er geen woorden voor om te benoemen dat het evangelie de onderliggende inspiratiebron is. Veel jongeren die de geloofstraditie niet kennen, zien dan ook geen verband tussen bijvoorbeeld de zorg voor het milieu en het christelijk geloof.

Pastorale aandachtspunten

We kunnen niet vooruit lopen op de komende Synodes over het gezin. Maar vanuit de antwoorden op de bevragingen kunnen we wel al tegemoet komen aan terechte verwachtingen van mensen. Op de studiedag van 12 mei in Leuven en op het IPB-Forum van 24 mei 2014 stelde Hilde Pex zeven concrete werkpunten voor vanuit Gezinspastoraal Vlaanderen. Ze zijn terug te vinden op hun website. Ook elders in de wereld klinken suggesties om op evangelische gronden nu al de pastorale aanpak te veranderen. Dat betekent niet dat we een inhoudelijk gesprek over het huwelijk uit de weg gaan. Maar we rekenen erop dat de Synode daaraan tegemoet komt.

Gelovigen verlangen naar een grote openheid en gastvrijheid van de Kerk voor alle personen en gezinnen, wat hun relatievorm ook is. Ze willen het goede zien en de liefde van mensen waarderen en nodigen uit om voorzichtig te spreken over gezinnen. Elke relatie kent immers beperkingen en tekorten. Kinderen mogen nooit de dupe worden van de gezinssituatie waarin ze leven. Gezinnen hebben ondersteuning nodig om hun kinderen gelovig op te voeden. De respondenten vinden het ook belangrijk om het christelijk huwelijk voor te stellen als een keuze met een eigen waarde en betekenis.

Als we respectvol en gastvrij willen zijn voor alle mensen, speelt de taal die we gebruiken een rol. Zo klinkt het begrip 'irregulier' uit de enquête voor velen veroordelend. Mensen die anders leven dan in een klassiek type van kerngezin krijgen niet graag dit etiket opgeplakt. Natuurlijk vertrekt ons woordgebruik vanuit een innerlijke overtuiging en houding. Als christenen hebben we een ideaalbeeld van het sacrament van het huwelijk. Dat mogen we niet verzwijgen. Maar tegelijk vraagt het evangelie ons om het goede in andere relatievormen te waarderen. En om altijd nieuwe kansen te geven aan wie vastlopen of mislukken.

De manier waarop we vanuit de parochie of de beweging communiceren naar ouders laat zien of we oog hebben voor alleenstaande ouders of plusouders, of voor kinderen die vooral door hun grootouders worden opgevoed. Extra stoelen bij de communieviering, twee exemplaren van een brief of een tweede lijn om het adres van de beide ouders in te vullen, het zijn aandachtspunten die het verschil maken voor de betrokken gezinnen.

Alle gezinnen, ongeacht hun samenstelling, groeien als ze erkenning en waardering krijgen. Bevestiging van hun inzet en begrip voor hun falen, scheppen een klimaat waarin liefde zichtbaar wordt. En dat is minstens even wervend en aantrekkelijk als een expliciet catechesemoment.

Gezinnen hebben het vaak moeilijk om aan geloofsoverdracht te doen. Daarom doet het contact met andere gelovige gezinnen deugd en geeft het steun. Gezinsvakanties en het gelovig aanbod voor kinderen en jongeren verdienen meer bekendheid. Misschien een idee om deze initiatieven een plekje te geven op de website van de parochie of de eigen middenveldorganisatie.

Carine Devogelaere

Meer lezen

Inleidingen Forum 24 mei:

www.ipbsite.be/themas/synodeovergezin.html

Documentatie over Synode en de bevragingen, suggesties voor gesprek en aandachtspunten voor de pastoraal:

www.gezinspastoraal.be/1046

Gelovige gezinsvakanties: www.gezinspastoraal.be/337

Syntheserapport bevraging uit Rome:

www.kerknet.be (blokje in rechterkolom)

Encycliek Humanae Vitae: www.rkdocumenten.nl

Inbreng Concilie:

www.volgconcilie.be/Deelnemers/heusschen.html

Theologie en ervaring onlosmakelijk verbonden

Annemie Dillen werd geboren in Lier in 1978. Ze is gehuwd met Wim Smit, aalmoezenier bij de Krijgsmacht en samen hebben ze twee kinderen, Hanne (5 jaar) en Niels (2 jaar). Annemie studeerde godsdienstwetenschappen en doctoreerde in 2005 met een proefschrift over gezinnen. Vanaf 2007 is ze docent (en vanaf 2012 hoofddocent) aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven, eerst op het vlak van pastorale zorg, daarna in empirische theologie.

Je bent ook voorzitter van de Interdiocesane Dienst voor Gezinspastoraal (IDGP).

Ja, in die functie heb ik in 2008 Karlijn Demasure opgevolgd die naar Canada vertrok. Ik was toen al lid van de redactieraad van het tijdschrift Rndom Gezin. Gezinspastoraal kent een lange traditie in Vlaanderen. Ik ben dan ook heel blij dat de bisschoppen in 2007 beslisten om iemand aan te werven die op interdiocesaan niveau voor gezinspastoraal zou werken.

Zo kwam Hilde Pex in dienst als coördinator. Als voorzitter geloof ik sterk in het interdiocesane niveau. Dat kan zowel logistiek als inhoudelijk de diocesane diensten ondersteunen.

IDGP lijkt me de laatste jaren zeer actief en ook meer gericht op kinderen.

We zijn blij dat Godly Play als weg van geloofsinitiatie en -communicatie heel wat mensen inspireert. Er is veel interesse voor deze nieuwe benadering. Met de aandacht voor volwassen-catechese leek het er even op dat parochies veel minder zouden inzetten op kindercatechese. Godly Play vertrouwt op de kracht van verhalen en bouwt op de bijdrage van de kinderen zelf. Zij geloven op hun manier en hebben heel wat aan te brengen als er tijd en ruimte voor gemaakt wordt. Het is belangrijk dat de Kerk een aanbod doet voor kinderen, zoals bijvoorbeeld in kindvriendelijke vieringen. Geloofsopvoeding gebeurt niet enkel thuis maar ook doordat ouders hun kinderen laten deelnemen aan initiatieven die door anderen georganiseerd worden. Ouders leren hun kind ook niet altijd zelf zwemmen maar sturen het naar de zwemles omdat ze het belangrijk vinden dat hun kind leert zwemmen.

In de archieven van het IPB vond ik terug dat je in juni 2002 een van de sprekers was.

Inderdaad, in 2002 vroegen Trees Dehaene en Dirk Kerckhoven me om over het huwelijk te komen spreken voor het IPB-Forum. Mijn inbreng kaderde in een breed beraad over huwelijk en gezin dat in die tijd door het IPB werd gehouden. Ik bracht er de spanning tussen het ideaal en de realiteit van het gezin ter sprake, wat ook het onderwerp was van mijn doctoraatsonderzoek. De reflectie over de relatie 'ervaring' en 'theologie' boeide me toen al. En ook vandaag, nu ik me vooral op empirische theologie toeleeg, houdt dit thema me bezig.

Meer recent, op 7 december 2013, kwam je in het IPB de enquête over het gezin van de Faculteit Theologie aankondigen. Wat treft je bij de analyse van de resultaten ervan?

Zoals in andere landen blijkt uit de antwoorden dat er een grote diversiteit aan opvattingen bestaat over deze onderwerpen. Er is echter een vrij grote eensgezindheid als het gaat over het ideaal van het huwelijk als een levensengagement. Verder is duidelijk dat veel pastoraal actieve, gelovige mensen, -of ze nu eerder progressief of conservatief zijn-, vragen hebben bij de gedetailleerde kerkelijke normen over huwelijk en gezin en lijden onder de kerkelijke visie omdat die veroordelend klinkt. De meeste respondenten vinden dat de Kerk haar standpunt over contraceptie, ongehuwd samenwonen en communie voor hertrouwde echtgescheidenen moet herzien. Ook de noodzaak aan erkenning van homoseksualiteit als relatievorm wordt door velen erkend. Over het homohuwelijk daarentegen zijn de meningen verdeeld. In vergelijking met onderzoek bij de doorsnee Vlaming blijkt dat gelovigen globaal gezien toch sterker vasthouden aan huwelijkstrouw en minder snel alle relatievormen gelijkstellen. Als het duidelijk is dat het voorgehouden ideaal niet bereikt wordt, pleiten de respondenten voor een niet oordelende houding. Mensen hebben wel een leidraad nodig maar niet teveel regeltjes.

Je geeft ook les over vrouwenstudies en theologie. Hoe ben je op dit spoor gekomen?

Bij heel wat feministische theologen vond ik bijzondere aandacht voor de spanning tussen allerlei theologische visies en het dagelijkse leven vol met ambiguïteit. Door o.a. een theologe als Susan Ross kreeg ik meer oog voor het heilige in het alledaagse en voor ambiguïteit als iets dat niet noodzakelijk negatief is. Praktisch theologe Bonnie Miller-McLemore is een andere Amerikaanse collega voor wie ik veel bewondering heb. Ze schreef als een van de eersten ook uitdrukkelijk over moederschap -vanuit haar eigen ervaring en theologisch denken- en over kinderen. Tegenwoordig is ze sterk bezig met de betekenis van praktische theologie als discipline. Mijn interesses en studiedomeinen vertonen heel wat gelijkenissen. Feministische theologen dagen ook uit om over de eigen context en positie van waaruit men spreekt, na te denken.

Onlangs verscheen het boek '(N)iets voor dummies?' over de spirituele competentie van de leek. In de inleiding schrijven Thomas Knieps en ikzelf hoe we hopen op waardering voor een "spiritualiteitsbeleving vanuit en te midden van het leven van alledag, waarin de zogenaamde 'leken' ten volle expert zijn". Leven en geloof horen samen.

Interview Carine Devogelaere